

Cite: Zaiats, T. A. (2021). Tsinnisni oriiientyry innovatsiinoho rozvytku v Ukraini [Values guidelines for innovative development in Ukraine]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika - Demography and Social Economy*, 2 (44), 3-21.

УДК 316.42 (477)

JEL Classification: A 13, J 11, O 035

Т. А. ЗАЯЦЬ, д-р екон. наук, проф., зав. відділу

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України

01032, Україна, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60

E-mail: scap@online.ua

ORCID 0000-0002-9767-5527

Scopus ID: 55864441800

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто проблеми формування й утвердження цінностей інноваційного розвитку як нових можливостей розвитку для держави, бізнесу та окремих домогосподарств. Необхідність прискорення соціально-економічного розвитку країни на інноваційних засадах завдяки їх сприйняттю у суспільстві як ціннісних орієнтирів та засобів мінімізації ризиків техніко-технологічного відставання України від європейських країн актуалізує цей напрям наукових досліджень. Метою статті є оцінка суспільного сприйняття цінностей інноваційного розвитку країни, виявлення бар'єрів, що стримують процес інноватизації в країні, та визначення напрямів їх мінімізації у перспективі. Новизною є результати узагальнення умов, необхідних для трансформації орієнтирів інноваційного розвитку у цінності, якими керуються різні суб'єкти при виборі моделі поведінки на ринку чи в конкретних життєвих ситуаціях. Застосовано такі методи дослідження: системний аналіз, наукове узагальнення і порівняння, економіко-статистичний аналіз. З'ясовано, що на тлі невисоких міжнародних рейтингових оцінок України за параметром інновацій, нерівномірності їх впровадження у різних сферах економіки, падіння престижності науки проблематично поширити цінності інноваційного розвитку серед управлінських структур, суб'єктів середнього і малого бізнесу, громадських структур та окремих домогосподарств. В Україні позитивне суспільне сприйняття інновацій, відкритість до досягнень науки і техніки поєднується зі скептичним ставленням до їх ролі у повсякденні, — думкою про залежність від наукових досягнень, які можуть змінювати уявлення про вірне і хибне у житті кожної людини. Інституційна недовіра в українському суспільстві посилює недовіру до результатів інноваційної діяльності, передовсім наукових досліджень. Державна підтримка сфери інноваційної активності в країні залишається слабкою. У статті визначено основні бар'єри на шляху сприйняття суспільством інновацій як однієї з пріоритетних цінностей.

Виявлено, що їх витоки криються в неефективності державного регулювання інноваційної діяльності підприємницьких структур, відсутності цілісної концепції вирішення стратегічних завдань розвитку країни на перспективу, обмеженості споживчих стратегій більшості домогосподарств. Розглянуто основні моделі стимулювання інновацій у світовій практиці, виокремлено їх цільові орієнтири, переваги і недоліки. Україна зусиллями держави, бізнесу, громадськості має розвивати європейську модель інноваційного розвитку, змінюючи сучасний формат взаємодії суб'єктів продуктивнішим на засадах довіри, партнерства, відповідальності.

Ключові слова: бар'єри розвитку, інноваційна активність, інноваційний розвиток, сприйняття інновацій, цінності.

Постановка проблеми і актуальність. Широка інформатизація різних сфер життя, цифровізація економіки з появою електронного підприємництва та розширенням сфери інноваційної зайнятості змінюють уявлення про ціннісні орієнтири суспільного розвитку та базові принципи взаємодії основних суб'єктів у суспільстві. Головний тренд інноваційно-інформаційної трансформації глобальної економіки сприяє процесу диверсифікації економічних та соціальних структур, виникненню нових соціально-економічних явищ і процесів з неоднозначними наслідками для розвитку суспільства, у фокусі яких концентруються взаємозалежні інтереси держави, бізнесу і кожного громадянина. Новітні інформаційно-комунікаційні технології потребують не лише розуміння природи і характеру обумовлених ними зрушень у різних сферах суспільного буття, але й адекватного реагування на основі ефективних механізмів адаптації, здатних мінімізувати можливі негативні соціальні ефекти.

Інноваційний розвиток України відбувається в складних суспільно-політичних та соціально-економічних умовах невизначеності перспектив й нестабільності його нормативно-правового регулювання, що посилює невпевненість інвесторів у збереженні сталого попиту на інноваційну продукцію чи поверненні вкладень, товаровиробників — у можливостях рентабельного виробництва і збуту, споживачів — у спроможності скористатися перевагами, які надає інноваційний продукт через його високу вартість. Сучасний інноваційний розвиток різних секторів вітчизняної економіки, окремих підприємницьких структур і домогосподарств країни характеризується нерівномірністю та диспропорційністю, набуваючи нерідко ознак хаотичного руху, коли вагомі досягнення поєднуються з наступним регресом. Процеси, орієнтовані на прискорення інноваційного розвитку в певних сферах економічної діяльності, поєднуються з їх стримуванням в інших, обумовлюючи низьку прогнозованість можливих змін. У зв'язку з цим актуалізуються наукові дослідження, пов'язані з визначенням напрямів, принципів та умов, необхідних для успішної інноваційно-інформативної трансформації сучасного суспільства, яка б забезпечила зростання якості життя населення та конкурентоспроможності економічної системи.

Метою статті є оцінка сприйняття цінностей інноваційного розвитку різними суб'єктами економічної діяльності з виявленням основних бар'єрів, що перешкоджають процесам інноватизації, та визначенням можливих шляхів їх мінімізації на перспективу.

Новизна статті полягає в узагальненій оцінці впливу різних аспектів життєдіяльності суспільства на формування і утвердження ціннісних орієнтирів інноваційного розвитку, важливих для розвитку підприємницьких структур та окремих домогосподарств.

Методи дослідження. У статті використано загальнонаукові методи дослідження: порівняння, узагальнення і систематизації — для виявлення залежності сприйняття інновацій від середовища їх формування та основних джерел. Методи абстрактно-логічного аналізу застосовано для оцінки ставлення громадян країни та представників бізнесу до розвитку науки, техніки, впровадження новітніх технологій, а також критичного аналізу переваг і недоліків різних систем стимулювання інноваційної активності в країнах світу. Методи сценарного моделювання застосовано для обґрунтування формату взаємодії основних суб'єктів впливу на процеси інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ціннісні аспекти інноваційного розвитку, його сприйняття громадянами країни та можливості ефективного запровадження у різних секторах економіки знаходяться у центрі уваги державних інституцій, наукових колективів, громадських організацій. Вони становлять науковий інтерес для багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Україна активно підтримала Глобальний Порядок денний на період до 2030 р. та 17 Цілей Сталого Розвитку (ЦСР). У Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» визначено перспективи та основні шляхи їх досягнення, серед яких чільне місце посідають інновації та нові технології [1]. Проблеми інноваційно-інформаційної трансформації суспільства і пов'язані з ними аспекти формування ціннісних орієнтацій досліджують науковці різних напрямів вітчизняної фундаментальної і прикладної науки.

У наукових працях фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, представлених колективними монографіями за участю Е. М. Лібанової (E. M. Libanova), О. В. Макарової (O. V. Makarova), Л. С. Лісого (L. S. Lisogor), В. М. Новікова (V. M. Novikov) [2, 3], викладено результати оцінки інноваційного розвитку сфери зайнятості та ринку праці у широкому контексті сучасних трансформаційних змін на різних рівнях управління економічною системою. Науковці Інституту економіки і прогнозування НАН України проводять дослідження системних проблем інноваційно обумовленої трансформації економічної системи, у тому числі у розрізі головних ціннісних орієнтирів [4]. Результати досліджень, проведених Інститутом соціології НАН України та Українським

центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, розкривають специфіку сприйняття / несприйняття інновацій українським суспільством [5, с. 25—40]. Науковці Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки НАН України імені Г. М. Доброва розглядають соціальні аспекти інноваційного розвитку у широкому контексті завдань науково-технологічної політики держави [6, с. 3—15]. Попри значні досягнення у теоретичних і прикладних дослідженнях зазначеної тематики, важливо оцінити, наскільки сприятливими в українському суспільстві є умови для сприйняття і втілення у життя інновацій як цінностей, якими керуються державні інституції, бізнес-структури та громадяни під час прийняття управлінських рішень, реалізації бізнес-проектів та у повсякденному житті.

Виклад основного матеріалу. Будь-яке суспільство успішно розвивається з досягненням цілей економічного зростання та соціального благополуччя, якщо ключові ціннісні орієнтири визнані і сприйняті взаємодіючими суб'єктами, які виявляють готовність їх втілювати у життя на засадах відповідальності, довіри і партнерства. Завдяки збігу цінностей чи їх узгодженню між суб'єктами виникає певна ідентичність поглядів, єдність думок, а головне — формується підґрунтя для продуктивних спільних дій, орієнтованих на виконання соціально значущих завдань у різних сферах життєдіяльності. Це є основою формування певного балансу інтересів і відповідальності у суспільстві, а на рівні окремих суб'єктів підприємництва — визначення ієрархії цінностей та утвердження принципів корпоративної ідентичності. У зв'язку з цим цілком закономірним є поширення практики ціннісно орієнтованого управління, в основі якого — усвідомлення соціальної значущості ціннісних аспектів будь-якої діяльності.

Сучасне суспільство розвивається в координатах широкого спектра різновекторних цінностей, сформованих під впливом політичних, релігійних ідей та економічних традицій. Загальновизнано, що зміна ієрархічної структури фундаментальних цінностей зазвичай є реакцією суспільства на радикальні зрушення у суспільно-політичній та соціально-економічній ситуації в країні, у тому числі внаслідок посилення соціальної стратифікації та змін у рівні життя. Демократичні цінності домінують у свідомості українських громадян, що підтверджено результатами загальнонаціонального опитування, проведеного центром Демократичних ініціатив імені Ілька Кучеріва [7]: 80,3 % респондентів зазначили важливість свободи, 71,9 % — безпеки, 70,1 % — справедливості (2017 р.).

Ціннісні орієнтири інноваційного розвитку утверджуються у свідомості громадян, практиці управлінської та підприємницької діяльності, громадській активності завдяки досягненням інноваційного характеру у різних сферах суспільного буття, передовсім у сфері економічної діяльності. Інноваційність середовища, сформованого широким колом активних

Рис. 1. Залежність сприйняття інновацій від середовища їх формування
Джерело: складено автором.

суб'єктів (управлінські структури, інвестори, суб'єкти підприємництва, вищі навчальні заклади, наукові установи, громадськість) набуває пріоритетного значення. Кожен із зазначених суб'єктів активно впливає на нього, здійснюючи залежно від своїх компетенцій розробку нових технологій та продуктів, фінансування інноваційної діяльності, проведення наукових досліджень чи підготовку кадрів, експертизу інноваційних проектів тощо. В узагальненому вигляді найвпливовішими чинниками є:

- цілі, завдання та механізми державної політики інноваційного розвитку, від яких залежить інституційний й інвестиційний клімат, рівень підтримки фундаментальної і прикладної науки, а також наукомістких секторів економіки;
- ментальні особливості громадян країни, специфіка їх світосприйняття та розуміння сучасних глобальних процесів і явищ, пов'язаних з інноваційним розвитком та можливостями його прискорення;
- освітній рівень населення та мотивація до продуктивної трудової діяльності, заснованої на потенціалі креативності і компетенціях, усвідомленому ставленні до необхідності нововведень та модернізації;
- достатня інноваційна активність управлінських структур, бізнесу, освітніх закладів, домогосподарств у сфері продукування і споживання продуктів інноваційної діяльності (рис. 1).

За результатами одного з міжнародних рейтингів інтегральної оцінки рівня інноваційності економік країн світу (*Bloomberg Innovation Index*), Україна у 2020 р. посіла 56 місце серед 200 країн світу, втративши десять позицій за останні три роки (рис. 2). Об'єктивно оцінювалася діяльність із виробництва інноваційних послуг, дослідження й розробки нових форм технологій, а також стратегії і механізми впровадження інновацій до економічної системи та її соціальної сфери, тобто доволі широкий спектр параметрів, які характеризують різні аспекти інноваційної діяльності. Втрата

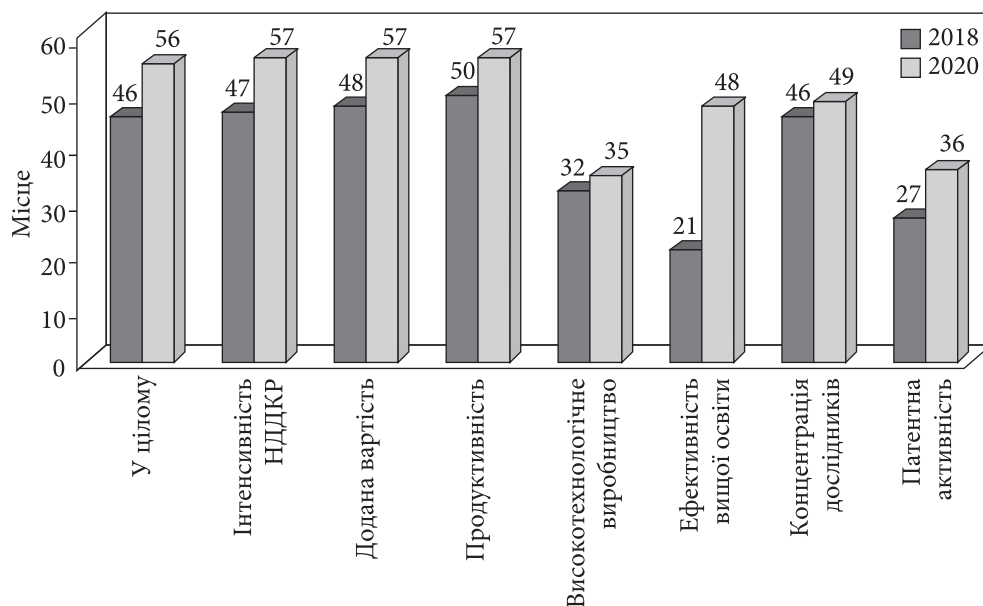

Рис. 2. Україна в міжнародному рейтингу Індексу інновацій *Bloomberg* за основними субіндексами, 2018—2020 рр.

Джерело: побудовано за даними [8—10].

країною раніше досягнутих позицій за усіма компонентами зазначеного індексу є наслідком низької ефективності державної політики у цій сфері та, відповідно, погіршення умов для розроблення і впровадження інновацій. На жаль, за основними параметрами, що характеризують рівень сприйняття інновацій та найбільш впливають на конкурентоспроможність економіки (за витратами на дослідження, виробництвом товарів з високою доданою вартістю та продуктивністю праці у розрахунку на одну особу), Україна посідає найнижчі рейтингові позиції зі спадною динамікою упродовж 2018—2020 рр.

У цьому контексті доволі інформативними є оцінки інноваційних можливостей, що є складовими Індексу глобальної конкурентоспроможності, ІКТ (*Global Competitiveness Index*). Україна тривалий час посідала середні позиції серед країн світу на тлі зниження оцінки макроекономічної стабільності та регресивних змін у сфері фінансових систем, охорони здоров'я, впровадження ІКТ (2019 р.). За останні п'ять років приріст прямих іноземних інвестицій знизився з 2,7 до 2,3 % ВВП [11]. Ключові чинники інноваційного розвитку (ефективність товарних і фінансових ринків, технологічна готовність, макроекономічна стабільність) є пасивними елементами щодо інноваційної активності суб'єктів підприємництва та окремих домогосподарств. Низькі значення зберігають показники за напрямками «державні закупівлі новітніх технологій і продукції», «взаємозв'язки універси-

тетів з промисловістю», «технологічна готовність». Найгірше те, що за останні десять років питома вага інноваційно активних підприємств у країні скоротилась майже втричі.

Попри невисокі рейтингові оцінки рівня інноваційного розвитку вітчизняної економіки, населення країни в цілому позитивно сприймає інновації, демонструючи розуміння значущості такого розвитку для зміцнення конкурентних позицій країни у глобальному просторі та поліпшення якості життя населення країни. Це підтверджено результатами довгострокового порівняльного «Світового дослідження цінностей» (*World Values Survey, WVS*), започаткованого в 1981 р. Україна долучилася до цих обстежень у 1999 р. (четверта хвиля *WVS*) та брала участь у наступних етапах — 2006 р. та 2011 р. В Україні проводилось Європейське дослідження цінностей (*EVS*) в 1996 р. та в 2008 р. У 2020 р. інструментарій цих досліджень об'єднано [12]. За його результатами, більшості опитаних (71,2 %) властива відкритість до науки, новітніх технологій, техніки; вони підтвердили думку, що саме завдяки інноваціям життєдіяльність стає різноманітною та комфортною, а для наступних поколінь з'являються нові можливості розвитку (76 %). Проте у 2011—2020 рр. під впливом неоднозначних суспільних трансформацій відбулось значне послаблення цієї впевненості, а також віри в те, що наукові знання потрібні пересічним громадянам у повсякденному житті.

На зміну ціннісних орієнтирів вплинули українські реалії — упродовж тривалого періоду становлення незалежної держави не досягнуто, на жаль, ефективності демократичних перетворень з погляду впливу на якість життя пересічних громадян, прозорості в діяльності державних і приватних структур, зрушень у модернізації вітчизняної економіки та її соціальної сфери. Вочевидь, більшість українських громадян усвідомлюють важливість інших пріоритетів суспільного розвитку, пов'язаних передовсім із необхідністю розбудови правової держави, зменшення корупції, дотриманням прав людини у сфері професійної діяльності та за місцем проживання. Закономірно, що за таких умов поступово зростає тотальна недовіра з боку громадян до державних інституцій та місцевої влади, а відтак і до запропонованих ними напрямів розвитку, у тому числі пов'язаних з інноваціями.

Варто зазначити, що за інтегральним індексом довіри (*the legatum prosperity index*), який об'єднує 297 показників, Україна посідає далеко не провідні позиції у світі — лише 96 місце серед 167 країн світу (2019 р.) [13]. Останніми роками інституціональна недовіра поступово трансформується в норму життя українського суспільства, формуючи нові перешкоди на шляху утвердження принципів інноваційного розвитку усіх сфер українського суспільства. Найгірше те, що високий рівень недовіри, висловлений представникам державного апарату (78,0 %), судовій системі (77,0 %), Верховній Раді України (76,0 %), Уряду України (75,0 %) під час репрезентативного обстеження, проведеного у грудні 2020 р. Українським центром еко-

номічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова [14], по суті, ставить під сумнів легітимність діяльності цих структур та визначених ними перспектив розвитку країни.

За умов тотальної недовіри та песимістичного сприйняття змін у житті країни навряд чи можна розраховувати на віру в те, що саме наука і технології спроможні забезпечити зміни на краще, а тим більше — сприяти поліпшенню якості життя пересічних громадян. У 2020 р. порівняно з минулим роком істотно зросла чисельність українців, які вважають, що країна рухається в хибному напрямку — 67 % опитаних (36 % у 2018 р.). Лише 16,5 % респондентів вважає вірним напрямком соціально-економічного розвитку країни. Переважна більшість опитаних громадян (71 % проти 29 % попереднього року) зазначила, що ситуація в країні лише погіршилася; певні покращення вбачає лише 3 % [14]. На думку 20 % респондентів, ситуація в країні упродовж року не змінилася. Більшість опитаних зазначає, що найбільш відчутним є погіршення ситуації у таких сферах, як споживчі ціни і тарифи, законність, рівень розвитку охорони здоров'я та освіти, оплата праці і добробут, пенсійне забезпечення, взаємодія між громадянами та владою.

Отже, відкритість та позитивне ставлення українців до інновацій поєднується зі скептичним ставленням до можливої залежності від тенденцій розвитку науки і технологій — дві третини респондентів вважають, що ми занадто залежимо від науки і не маємо достатньо віри (47,0 %). Більше того, вагома частина опитаних (41,1 %) [12] з розвитком науки пов'язує поляризацію суспільства в частині уявлень про те, що є вірним і хибним. Таке специфічне розуміння ролі науки як роз'єднуючого суспільство чинника важливо враховувати в державній інформаційній та соціальній політиці задля пропагування й інформування населення про вагомі наукові досягнення, що дають змогу упереджувати певні ризики і загрози.

Не сприяє утвердженню цінності інноваційного розвитку тенденція до зниження оптимізму серед українців, а також поширення сумнівів у тому, що країна здатна подолати глибоку кризу та врешті-решт розв'язати економічні і соціальні проблеми, що роками нагромаджувались у країні. Серед опитаних лише 19 % респондентів вірять, що країна може вирішити проблеми найближчими роками, 51 % вважають, що це можливо лише у віддаленій перспективі, 18 % — Україна не здатна їх подолати [15]. Песимістичне сприйняття українцями трансформаційних змін в економіці, невіра та скептичне ставлення до завдань розвитку науково-технічного потенціалу країни тісно пов'язано з проблемами формування державної політики, визначенням її пріоритетів та головних цілей на перспективу. На шляху до сприйняття інновацій як цінності більшістю суб'єктів країни сформовано істотні бар'єри; основними вважаємо такі.

Відсутність єдиного алгоритму досягнення цілей стратегічного інноваційного розвитку країни у контексті вирішення соціальних завдань,

передовсім зайнятості і скорочення бідності. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526—р. [16], не дає відповіді на питання щодо можливих шляхів трансформації результатів інноваційної діяльності різних секторів вітчизняної економіки в конкретні соціальні зміни. В умовах практики реалізації окремих інноваційних проєктів вузького галузевого значення доволі складно сформулювати сприйняття науково-технічних досягнень як джерела нових можливостей, зростання добробуту населення та підвищення якості його життя. Вочевидь, що такий підхід залишає невирішеними стратегічно значущі проблеми розвитку країни в аспекті мінімізації інтелектуальної еміграції та створення нових робочих місць у наукомістких секторах вітчизняної економіки. Відсутність потужної державної підтримки з фінансування інноваційної діяльності обмежує її вплив на досягнення довгострокових соціальних ефектів, а тим більше — на утвердження в якості одного з ціннісних орієнтирів розвитку. На відміну від європейських країн, які сформували багатоканальну систему фінансування, основним джерелом інновацій в економіці України залишаються власні кошти підприємств (12 474,9 млн грн або 87,7 % загального обсягу фінансування інновацій у 2019 р.) при частці коштів державного бюджету на рівні 3,9 % та іноземних інвесторів — 0,3 % [17, с. 21; 18].

Експерти звертають увагу на те, що в Україні відбувається процес інтенсивного насичення внутрішнього товарного ринку імпортними товарами, у тому числі наукомісткими, виробляти які країна здатна власними зусиллями, створюючи тим самим умови для зростання добробуту населення. Громадяни країни негативно сприймають ситуацію, за якої структурні зміни на користь імпортозалежних секторів економіки обертаються для них втратою робочих місць і доходів. Зростання імпортозалежності внутрішнього ринку (частка продажу продукції вітчизняних товаровиробників скоротилась з 70,5 % до 52,3 % упродовж 2005—2017 рр., а частка імпорту у внутрішньому споживанні зросла з 51,8 % до 61,4 %) [19] послаблює довіру до управлінських структур, у пріоритетах яких не визначено, на жаль, завдання розвитку внутрішнього ринку як джерела створення нових робочих місць та підвищення трудових доходів.

Поступова втрата раніше сформованого інноваційного потенціалу промисловості, руйнування стратегічно значущих наукомістких секторів економіки, від яких залежать конкурентні позиції країни у глобальному просторі. Наукоємність валового внутрішнього продукту України (з урахуванням витрат на наукові дослідження та науково-технічні розробки за всіма джерелами) у 2019 р. становила лише 0,43 % до ВВП (рис. 3). Це ускладнює виконання науково-технічною сферою головної функції — забезпечення інноваційних зрушень у різних сферах економічної діяльності. Слід врахо-

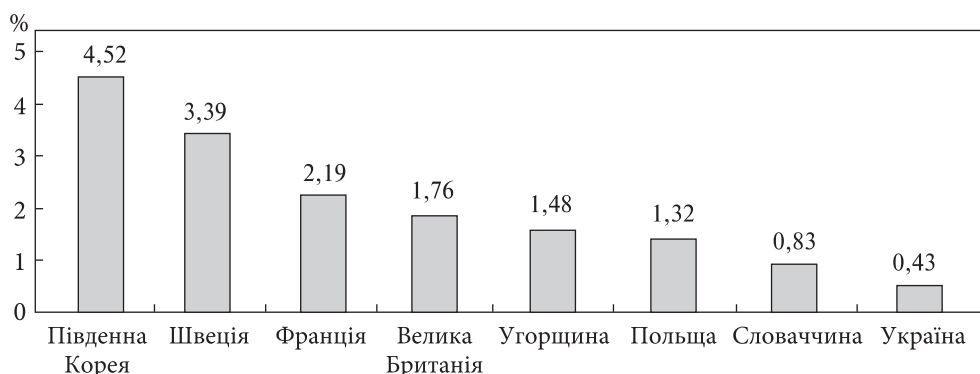

Рис. 3. Наукоємність ВВП України та країн світу, 2019 рік, %
Джерело: побудовано за даними [21].

увати і те, що інвестиції у нематеріальні активи в Україні упродовж 2005—2020 рр. становили близько 2—7 % усіх капітальних інвестицій [20].

За оцінками вітчизняних науковців, у перші роки незалежності в країні було зосереджено 6,5 % світового наукового і технічного потенціалу; на 1000 працюючих припадало у середньому близько 11 зайнятих у науково-технічній сфері [5, с. 25—40], що давало змогу інтенсивно розвивати наукомісткі галузі промисловості, в першу чергу багатогалузеве машинобудування. Ситуація змінилась у зв'язку зі змінами пріоритетів державної політики та структурними зрушеннями в економіці. При зменшенні питомої ваги машинобудування зросла частка чорної металургії, енергетики, хімічної промисловості з відносно низьким рівнем доданої вартості, які не спроможні підтримувати належний рівень попиту на інновації у промисловості.

Унаслідок цих регресивних зрушень Україна перебуває серед країн Центральної і Східної Європи, які найвищими темпами втрачають науково-технічний потенціал та висококваліфіковані наукові кадри — загальна чисельність дослідників у 2010—2019 рр. скоротилась з 133,7 тис. до 51,1 тис. осіб, тобто у 2,6 раза. Частка інноваційно активних підприємств у промисловості не перевищувала 19 % упродовж 2010—2019 рр. [18]. В економіці істотно зменшилась частка суб'єктів підприємництва, які запроваджують новітні засоби механізації та автоматизації виробництва (з 7,9 % у 2010 р. до 6,8 % у 2020 р.) [20]. На тлі скорочення загальної чисельності науковців та обмеженого притоку молоді зберігається висока ймовірність нових хвиль глибокої кадрової кризи у науці, вищій освіті та наукомістких сферах промислового виробництва. На жаль, в Україні не створено за досвідом інших країн ефективну багатоканальну систему фінансування науки і освіти; не задіяно ефективних механізмів просування інноваційних продуктів від етапу досліджень та проектно-конструкторських робіт до етапу організації виробництва.

Обмеженість споживчих стратегій домогосподарств в аспекті придбання і користування інноваційними товарами і послугами. Високі витрати поточного споживання українців зменшують вільні кошти на придбання інноваційних товарів і послуг. Крім того, споживчі стратегії домогосподарств значно залежать від рівня їх поінформованості про цей сегмент ринку, а також цінової політики виробників нової продукції, аналоги якої нерідко коштують значно дешевше в європейських країнах, ніж в Україні. Вагома частка населення країни відчуває нестачу коштів на інноваційні товари побутового призначення, освітні програми упродовж життя, своєчасне оновлення новітніх технічних засобів для інтеграції до електронної системи надання фінансових та адміністративних послуг, пошуку роботи чи місць відпочинку. І хоча дослідження настанов домогосподарств на використання інновацій, а також їх споживчої поведінки показало, що жорсткий консерватизм у цьому питанні виявляє лише кожний десятий, а частка споживачів, спроможних купувати нові товари і послуги за вищими цінами, становить близько 3—4 % [22], проте поки що не сформовано «критичної маси» споживачів інноваційного продукту серед українських домогосподарств. За рівнем використання інформаційно-комунікаційних технологій, якістю доступу до інтернет-послуг та наявності швидкісних пристроїв домогосподарства України істотно поступаються більшості європейських країн, де цей показник перевищує 67 %, а в деяких з них, зокрема Нідерландах, становить 91 % [22].

Низький рівень впровадження інновацій малим та середнім бізнесом при неефективності державного регулювання їх інноваційної активності, що значно стримує процес поширення ціннісних орієнтирів, пов'язаних саме з цим видом діяльності.

Значущість мотиваційних аспектів інноваційного розвитку недооцінена в системі державного регулювання різних секторів вітчизняної економіки, а також у формуванні відповідної інноваційної культури як способу мислення роботодавців та найманих працівників. За результатами опитування представників бізнесу щодо потреб у дослідженнях та розробках (R&D), проведеного Міністерством освіти і науки України та Міністерством цифрової трансформації України у січні-лютому 2020 р. (охоплено 108 бізнес-структур), серед основних бар'єрів визначено інформаційні та фінансові проблеми з одержання державної підтримки (50 % загальних відповідей) (рис. 4). У цьому контексті важливо зазначити, що саме необхідність підтримки інновацій обумовила появу венчурного фінансування, важливого на етапі розроблення інноваційних продуктів та виходу суб'єктів підприємництва на траєкторію самостійної інноваційної діяльності в конкурентному ринковому середовищі.

Ціннісні орієнтири інноваційної діяльності в єдиному глобальному просторі утверджуються завдяки інтеграційним процесам. З прийняттям у

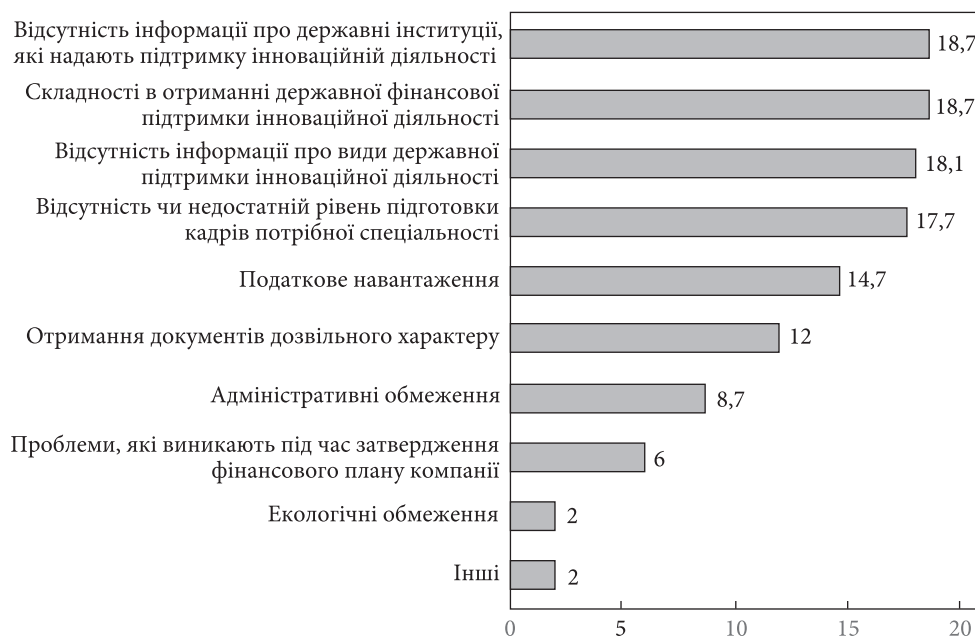

Рис. 4. Основні бар'єри щодо інноваційної активності бізнес-компаній в Україні за результатами опитування, січень-лютий 2020 р., %

Джерело: побудовано за даними [23].

2004 р. Плану дій «Інновації для конкурентоспроможної Європи» створено єдину інформаційну мережу між науково-дослідними установами різних країн для обміну інформацією та результатами досліджень, зростання професійної мобільності науковців та залучення молодих науковців. Розроблено Європейську рамкову стратегію міжнародної науково-технічної кооперації (2008 р.). Створена структура Стратегічний форум з міжнародного співробітництва у галузі науки і технологій (*Strategic Forum for International Science and Technology Cooperation — SFIC*), що стала центром визначення пріоритетних напрямів у сфері інновацій. Стратегією економічного розвитку «Європа 2020» визначено основні напрями політики у цій сфері в межах концепції раціонального зростання (*"smart growth"*), сталого зростання (*"sustainable growth"*) та інклюзивного зростання (*"inclusive growth"*) [24]. Лише в останній з них визначено як інноваційні цілі розвитку розбудову соціально однорідного і згуртованого суспільства через механізми зайнятості і скорочення бідності.

Закономірно, що кожна країна світу обирає прийнятну для неї модель стимулювання інноваційної активності суб'єктів з широким спектром регуляторних механізмів впливу. Потужний стимулюючий вплив сприяє поширенню у суспільстві цінностей інноваційного розвитку. Експерти зазвичай виокремлюють чотири основні типи моделей такого стимулювання —

радянську, американську, європейську та латиноамериканську [24, с. 50—55], кожна з яких має певні переваги і недоліки, сформовані в різних системах управління та орієнтовані на досягнення різних економічних і соціальних результатів. Радянська модель, що ґрунтувалась на централізованій системі управління і фінансування інноваційної сфери, забезпечила масштабне технічне переоснащення господарства з пріоритетом технологічних інновацій. Країна посідала провідні позиції у світі за розвитком наукомістких сфер економіки при значному відставанні сектору домогосподарств за використанням інноваційних товарів і послуг. Специфікою американської моделі стимулювання інноваційної діяльності є широке залучення коштів приватного капіталу та венчурних фондів.

Європейська модель орієнтована на ефективне використання можливостей публічно-приватного партнерства для зміцнення потенціалу фундаментальної і прикладної науки при збереженні вагової частки державних інвестицій. На відміну від зазначених, латиноамериканська модель визнана світовою науковою спільнотою недостатньо ефективною, позбавленою ефективних системних програм розвитку окремих галузей з фінансуванням інновацій за залишковим принципом [24]. Україна зусиллями держави, бізнесу, громадськості намагається поступово сформувати європейську модель стимулювання інноваційного розвитку, зберігаючи тривалий час у державній політиці непродуктивні рестриктивні елементи (обмежене фінансування науково-дослідних структур, які ведуть фундаментальні і прикладні дослідження, збереження вагової частки високотехнологічного імпорту в структурі експортно-імпортного потенціалу країни при домінуванні сировинної продукції в експорті, згортання наукомісткого виробництва в реальному секторі економіки).

Вочевидь, що утвердження цінностей інноваційного розвитку як одного з базових принципів, якими мають керуватися суб'єкти в економічній діяльності, потребує зміни сучасного фрагментарного формату взаємодії основних суб'єктів на системний — з посиленням аспектів мотивації до співпраці, стимулюванням інноваційної активності бізнес-структур, зацікавленістю місцевої влади та громадських структур у поширенні інноваційних соціальних практик (рис. 5).

Важливою функцією держави за будь-яких умов залишається формування і підтримка суспільного запиту на продукт інноваційної діяльності з реальними можливостями його виробництва: відповідними науковими і виробничими потужностями, фінансовими ресурсами, матеріально-технічним забезпеченням. За умов нестабільного соціально-економічного розвитку пріоритетного значення набуває реалізація принципів відповідального партнерського типу відносин між взаємодіючими сторонами — з повним виконанням зобов'язань, урахуванням потреб та інтересів інших сторін, дотриманням соціально-етичних норм і правил.

Рис. 5. Утвердження орієнтирів інноваційного розвитку в суспільстві
Джерело: розроблено автором.

Висновки. Ціннісні орієнтири інноваційного розвитку та сформована на їх основі активність суб'єктів є важливим вектором розвитку держави, незалежно від її суспільно-політичних та соціально-економічних особливостей. За сучасних умов посилюється залежність інноваційних параметрів розвитку від рівня інституційної довіри у суспільстві. Наявність потенціалу міцних і взаємовигідних зв'язків, сформованих на засадах відповідальності і довіри, сприяє зростанню інноваційної активності суб'єктів завдяки успішному управлінню можливими ризиками та поліпшенню адаптації до змін у зовнішньому середовищі. Вочевидь, що посилення їх взаємозалежності можна розглядати як певну закономірність сучасних трансформаційних змін у суспільному житті, врахування якої в державній політиці відкриє нові можливості для інноваційного розвитку. За умов зростання інституціональної довіри в українському суспільстві, посилення продуктивних соціальних зв'язків можна очікувати на прискорення процесів інноватизації різних сфер суспільного буття.

Попри невисокі міжнародні рейтинги інноваційності вітчизняної економіки, населення України позитивно сприймає пов'язану з їх розробкою діяльність, демонструючи відкритість до науки, техніки, новітніх техноло-

гій, готовність користуватися її результатами, а також розуміння значущості інновацій для конкурентоспроможності країни у глобальному просторі. Проте песимістичне ставлення до трансформаційних змін в економіці, скептична оцінка обраного курсу, зневіра в успіх здійснюваних реформ протидіють утвердженню ціннісних орієнтирів інноваційного розвитку. На жаль, ключові бар'єри на шляху поширення інновацій в українському суспільстві виникають ще на етапі формування відповідних напрямів державної політики, визначення її пріоритетів, цілей та завдань на найближчу і віддалену перспективу. І хоча щороку в країні коло суб'єктів, залучених до інноваційної діяльності, невпинно зростає (до нього долучаються і громадські рухи), її ефективність залишається невисокою через слабкість механізмів державного стимулювання інноваційного розвитку та недостатнє інвестування сфери наукових досліджень.

Таким чином, утвердження ціннісних орієнтирів інноваційного розвитку виходить далеко за межі сприйняття чи несприйняття інноваційних ідей чи продуктів інноваційної діяльності. Це доволі широкий спектр проблем, що охоплює практику формування державної інноваційної політики, інноваційну активність бізнес-структур та споживчу поведінку домогосподарств. Україна має активізувати формування європейської моделі інноваційного розвитку з метою скорочення істотного технологічного відставання (внаслідок зносу основних засобів, високої ресурсоемності виробництва, кадрових втрат, низького рівня інноваційної активності) та уникнення нових хвиль системної кризи вітчизняної економіки. Досягти позитивних для суспільства результатів важливо завдяки комплексному використанню усіх можливих інструментів впливу, передовсім пов'язаних з ефективною інноваційною політикою держави. Вона має формуватись як політика системного і довгострокового характеру, ґрунтуватись на чітко визначених кількісних і якісних параметрах, стати своєрідним «локомотивом» для розвитку соціально відповідальних підприємницьких структур, спроможних генерувати новаторські ідеї та поступово втілювати їх у життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цілі Сталого Розвитку: Україна. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/sustainabledevelopment-goals-2017-baseline-national-report.html> (дата звернення: 19.01.2021).
2. Людський розвиток в Україні : інноваційний вимір / За ред. Е. М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2008. 316 с.
3. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку / За ред. Е. М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2016. 328 с.
4. Цифрові технології в інноваційній трансформації економіки України / За ред. І. Ю. Єгорова. ДУ Ін-т економіки та прогнозування НАН України. Київ, 2020. 308 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/321.pdf> (дата звернення: 19.01.2021).

5. Єщенко П. С. Неоліберальна модель ринку та її вплив на розвиток України. *Економіка України*. 2020. № 5 (702). С. 25—40.
6. Головатюк В. М. Соціальний потенціал інноваційного економічного розвитку в контексті науково-технологічної та інноваційної політики. *Наука та наукознавство*. 2016. № 1. С. 3—15.
7. What Ukrainians Know and Think of Human Rights: Nation-wide Research. Edited by T. Pechonchuk. Kyiv, 2017. URL: https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/Ombudsman's%20project/HumanRightsUa_full_final.pdf (дата звернення: 19.01.2021).
8. Jamrisko M., Lu W. Germany Breaks Korea's Six-Year Streak as Most Innovative Nation. 2020. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-18/germany-breaks-korea-s-six-year-streak-as-most-innovative-nation> (дата звернення: 18.01.2021).
9. Ukraine drops in Bloomberg's ranking of innovative economies. *Bloomberg*, 2020. URL: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/ukraina-opustilas-v-reytinge-innovatsionnyh-ekonomik-bloomberg> (дата звернення: 18.01.2021).
10. Jamrisko M., Lu W. The U. S. Drops Out of the Top 10 in Innovation Ranking. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-22/south-korea-tops-global-innovation-ranking-again-as-u-s-falls> (дата звернення: 23.01.2021).
11. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html> (дата звернення: 11.02.2021).
12. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. URL: http://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf (дата звернення: 06.02.2021).
13. The legatum prosperity index. Creating the Pathways from Poverty to Prosperity. URL: https://docs.prosperity.com/8115/8635/0367/The_Legatum_Prosperty_Index_2019.pdf (дата звернення: 19.01.2021).
14. Україна — 2020: невинуватені очікування, неочікувані виклики. Підсумки року у дзеркалі громадської думки (грудень 2020 р). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukraina2020-nevinuvateni-ochikuvannia-neochikuvani-vyklyky-pidsumky-roku-u-dzerkali-gromadskoi-dumky-gruden-2020r> (дата звернення: 19.01.2021).
15. 65 % українців вважають, що країна рухається у неправильному напрямку. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-napriamok-rukhu-krainy-opytuvannia/31005152.html> (дата звернення: 19.01.2021).
16. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.01.2021).
17. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році : науково-аналітична доповідь / Т. В. Писаренко, Т. К. Кваша, Л. В. Рожкова, О. В. Коваленко. Київ : УкрІНТЕЛ, 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf> (дата звернення: 19.01.2021).
18. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2019 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/zb_nauka_2018.pdf (дата звернення: 23.01.2021).
19. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л. Стратегічні орієнтири політики імпортозаміщення в Україні: регіональні особливості та аспекти економічної безпеки. *Економіка України*. 2019. № 7—8. С. 16—33.
20. Статистичний щорічник України за 2018 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/11/zb_yearbook_2018.pdf (дата звернення: 19.01.2021).
21. Eurostat. Your key to European statistics. Gross domestic expenditure on R&D (GERD), % of GDP. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_20/default/table?lang=en (дата звернення: 19.01.2021).

22. Гохберг Л. М., Шувалова О. Р. Инновационное поведение населения. URL: <https://www.hse.ru/org/projects/13315213> (дата звернення: 19.01.2021).
23. Опитування представників бізнесу щодо інноваційної діяльності та актуальних потреб в R&D. Фінальний звіт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfertechnologiy/2020/08/28.08/opituvannya-28-08-2020.pdf> (дата звернення: 19.01.2021).
24. Смирнов А. А. Особенности инновационных процессов в реальном секторе экономики. *Вопросы экономики и права*. 2013. № 12. С. 50—55.

REFERENCES

1. Sustainable Development Goals: Ukraine (2017). www.ua.undp.org Retrieved from <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/sustainabledevelopment-goals--2017-baseline-national-report.html> [in Ukrainian].
2. Libanova, E. (Ed.). (2008). *Liudskyi rozvytok v Ukraini: innovatsiyni vymir* [Human development in Ukraine: the innovation dimension]. Kyiv: Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
3. Libanova, E. (Ed.). (2016). *Liudskyi rozvytok v Ukraini. Innovatsiini vydy zainiatosti ta perspektyvy yikh rozvytku* [Human development in Ukraine. Innovative types of employment and prospects for their development]. Kyiv: Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
4. Yehorov, I. (Ed.). (2020). *Tsyfrovi tekhnolohii v innovatsiinii transformatsii ekonomiky Ukrainy* [Digital technologies in the innovative transformation of Ukraine's economy]. Kyiv: Institute for economics and forecasting. [ief.org.ua](http://ief.org.ua/docs/mg/321.pdf) Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/mg/321.pdf> [in Ukrainian].
5. Yeshchenko, P. (2020). *Neoliberalna model rynku ta yii vplyv na rozvytok Ukrainy* [Neoliberal market model and its impact on the development of Ukraine]. *Economy of Ukraine*, 5 (720), 25-40 [in Ukrainian].
6. Holovatiuk, V. (2016). *Sotsialnyi potentsial innovatsiinoho ekonomichnoho rozvytku v konteksti naukovo-tekhnologichnoi ta innovatsiinoi polityky* [Social potential of innovative economic development in the context of science and technology and innovation policy]. *Science and science of science*, 1, 3-15 [in Ukrainian].
7. Pechonchuk, T. (Ed.). (2017). What Ukrainians Know and Think of Human Rights: Nation-wide Research. ua.undp.org Retrieved from https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/Ombudsman's%20project/HumanRightsUa_full_final.pdf.
8. Jamrisko, M., & Lu, W. (2020). Germany Breaks Korea's Six-Year Streak as Most Innovative Nation. [bloomberg.com](https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-18/germany-breaks-korea-s-six-year-streak-as-most-innovative-nation) Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-18/germany-breaks-korea-s-six-year-streak-as-most-innovative-nation>.
9. *Ukraina opustilas v reytinge innovatsionnykh ekonomik* [Ukraine drops in Bloomberg's ranking of innovative economies]. *Bloomberg* (2020). Retrieved from <https://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/ukraina-opustilas-v-reytinge-innovatsionnykh-ekonomik-bloomberg> [in Russian].
10. Jamrisko, M., & Lu, W. (2018). The U.S. Drops Out of the Top 10 in Innovation Ranking. *Bloomberg*. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-22/south-korea-tops-global-innovation-ranking-again-as-u-s-falls>.
11. *Ukraina opustylasia na 85-te mistse v shchorichnomu reytynhu konkurentospromozhnosti WEF* [Ukraine dropped to 85th place in the annual competitiveness ranking] (2019). [ua.interfax.com.ua](https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html) Retrieved from <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html> [in Ukrainian].
12. World Values Survey 2020 in Ukraine (2020). [ucep.org.ua](http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf) Retrieved from http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf.

13. The Legatum Prosperity Index. Creating the Pathways from Poverty to Prosperity (2019). *prosperity.com* Retrieved from https://docs.prosperity.com/8115/8635/0367/The_Legatum_Pro Prosperity_Index_2019.pdf.
14. *Ukraina-2020: nevypravdani ochikuvannia, neochikuvani vyklyky. Pidsumky roku u dzerkali hromadskoi dumky (hruden 2020 r.)* [Ukraine 2020: unjustified expectations, unexpected challenges. The results of the year in the mirror of public opinion (2020)]. *razumkov.org.ua* Retrieved from <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukraina2020-nevypravdani-ochikuvannia-neochikuvani-vyklyky-pidsumky-roku-u-dzerkali-gromadskoi-dumky-gruden-2020r> [in Ukrainian].
15. 65 % ukrainsiv vvazhaiut, shcho kraina rukhaietsia u nepravylnomu napriamku [65 % of Ukrainians believe that the country is moving in the wrong direction] (2020). *radiosvoboda.org* Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/news-napriamok-rukhu-krainy-opytuvannia/31005152.html> [in Ukrainian].
16. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 526-r «Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku»* [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 10, 2019 № 526-r «On approval of the Strategy for the development of innovation for the period up to 2030»] (2019, 10 July). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#-Text> [in Ukrainian].
17. Pysarenko, T., Kvasha, T., Rozhkova, L., & Kovalenko, O. (2020). *Innovatsiina diialnist v Ukraini u 2019 rotsi: naukovo-analitychna dopovid* [Innovative activity in Ukraine in 2019: scientific and analytical report] (2020). Kyiv: UkrISTEI. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf> [in Ukrainian].
18. *Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini 2019: statystyvhnyi zbirnyk* [Scientific and innovative activity in Ukraine 2019] (2020). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. *www.ukrstat.gov.ua* Kyiv, Ukraine. Retrieved from http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_nauka_2019.pdf [in Ukrainian].
19. Vasylytsiv, T., & Lupak, R. (2019). *Stratehichni oriientyry polityky importozamishchennia v Ukraini: rehionalni osoblyvosti ta aspekty ekonomichnoi bezpeky* [Strategic guidelines of import substitution policy in Ukraine: regional features and aspects of economic security]. *Economy of Ukraine*, 7-8, 16-33 [in Ukrainian].
20. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2018 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2018] (2019). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. *www.ukrstat.gov.ua* Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
21. Your key to European statistics. Gross domestic expenditure on R&D (GERD), % of GDP. Eurostat (2020). *ec.europa.eu* Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_20/default/table?lang=en.
22. Gohberg, L., & Shuvalova, O. (2009). *Innovatsionnoie poviedieniie nasielieniiia* [Innovative behavior of the population]. HSE University. Retrieved from <https://www.hse.ru/org/projects/13315213> [in Russian].
23. *Opytuvannia predstavnykiv biznesu shchodo innovatsiinoi diialnosti ta aktualnykh potreb v R&D. Finalnyi zvit* [Survey of business representatives on innovation and current R&D needs. Final report] (2020). Ministry of Education and Science of Ukraine. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfertehnologiy/2020/08/28.08/opituvannya-28-08-2020.pdf> [in Ukrainian].
24. Smirnov, A. (2013). *Osobiennosti innovatsyonnykh protsessov v rievalnom siektorie ekonomiki* [Features of innovation processes in the real sector of the economy]. *Economic and Law Issues*, 12, 50-55 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції журналу 18.02.2021.

T. A. Zaiats, Dr. Sc. (Economics), Prof., Head of Department
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd Tarasa Shevchenko, 60
E-mail: scap@online.ua
ORCID 0000-0002-9767-5527
Scopus ID: 55864441800

VALUES GUIDELINES FOR INNOVATIVE
DEVELOPMENT IN UKRAINE

The article considers the problems of forming and affirming the values of innovative development as new opportunities for development for the state, business and individual households. The need to accelerate the socio-economic development of the country on an innovative basis through their perception in society as values and means of minimizing the risks of technical and technological backwardness of Ukraine from European countries has led to the relevance of the article. The purpose of the article is to assess the public perception of the values of innovative development of the country, identify barriers to innovation in the country, and identify areas to minimize their impact in the future. The novelty is the results of generalization of the conditions necessary for the transformation of the guidelines of innovative development into values, which are guided by different actors when choosing a model of behavior in the market or in specific life situations. The following research methods are used: system analysis, scientific generalization and comparison, economic and statistical analysis. Against the background of low world rating positions of Ukraine on the innovation index, uneven implementation in various sectors of the economy, funding of science on a residual basis and the decline of its prestige, it is problematic to spread the values of innovation development among management, small and medium-sized businesses and individual households. In Ukraine, a positive public perception of innovation, openness to the achievements of science and technology is combined with skepticism about their role in everyday life, the idea of dependence on scientific achievements, which can change the perception of right and wrong in everyone's life. Institutional distrust in Ukrainian society in a chain reaction increases distrust in the results of innovation, especially research. State support for innovation in the country remains weak. The article identifies the main barriers to the positive perception of innovation by society as values formed due to the inefficiency of state regulation of innovative activities of business structures, the lack of a concept for solving the problems of innovative development in the future, limited consumer strategies. The main models of stimulating innovative development used in world practice are considered from the point of view of influence on these processes, their target landmarks, advantages and disadvantages are singled out. Through the efforts of the state, business and the public, Ukraine should develop a European model of stimulating innovative development, changing the modern format of interaction of subjects to a more productive one on the basis of trust, partnership and responsibility.

Keywords: barriers to development, innovation activity, innovative development, perception of innovations, values.